Ч. 2—3. Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

Львів, неділя 19. січня 1930 р.

Рік XXXII.

# СВОБОДА

СЕЛЯНСЬКА ГАЗЕТА

Орґан Українського Національно-Демократичного Обєднання.

Виходить що тижня в неділю.

Адреса редакції і адміністрації: „Свобода“, Львів, Ринок 10, II. пов.

Телеф. Редакції: 29-41.

ПЕРЕДПЛАТА виносить в краю: місячно 80 сот., чвертьрічно 2 зол. 20 сот. В Америці 2 дол. річно. Зміна адреси 50 сотиків. Поодиноке число коштує 20 сот.

Телеф. Друкарні: 29-26.

## 50 літ на службі народу.

Якраз на наш Новий Рік припало неабияке наше українське національне свято. У Львові в одній салі зібралися українці представники ріжних політичних переконань, зібралися люде молоді і ті, що були молодими ще в труднійщих часах нашого народу, як ті, що тепер переживаємо. Зібралися, щоби вшанувати 50-ліття нашого одинокого щоденника — часопису „Діло“.

Це було свято „Діла“. Але це було й свято нашого народу, свято народнього діла. Бо появилося „Діло“ тому 50 літ як свідок відродження українського народу, як заповістник нового життя народу, як дороговказ до цілі, яка заясніла у свідомости нашого народу, що віками двигав на своїх плечах ярмо рабства.

Явились на те свято сиві діди, які 50 літ тому вже були при праці на народній ниві. Пересунулись перед очима тіні тих, що по тяжких трудах для народу відійшли на вічний спокій. Явились ті, яких судьба призначила продовжувати тяжкий обовязок народньої праці, започаткований 50 літ тому. Це свято треба означити словами також присутнього на святі нашого співця Олеся: З журбою радість обнялася.

Як не радіти, коли з народу раба ми сьогодні, хоч і невільні, але на певному шляху до волі! І як не журитись, коли ні одного нашого національного свята ми, порізані кордонами, ще не можемо сьогодня святкувати цілим народом! І хто зна, чи не переважилаб у нас журба, яка ніколи не була добрим дорадником у жадній справі, колиб не память про те, що було. Бо лиш те, що колись було, підказує нам не журитись, а радіти. Те колишнє таке сумне, безнадійне, вбоге, що коли зрівнаємо його з теперішнім, то поневолі радітимемо. Хоч ми нарікаємо на теперішнє, хоч нам здається, що гірше нам ніколи не було, як є тепер, то всеж таки ми сьогодня так далеко зайшли, що дальше за 50 минулих літ у наших умовинах не можна було зайти.

Безперечно, що велика заслуга в тому „Діла“. З високо піднесеним національним українським прапором, з часом сміливого, неустрашимого борця за правду, „Діло“ мостило шлях на бездоріжжах і гуртувало біля себе щораз більше тих перших в народі, за якими сьогодня певним кроком поступає вже весь наш нарід.

„Діло“ гуртувало именно цих перших — інтеліґенцію, провідників народу. Але хіба хто скаже, що через це „Діло“ мало менше значіння для селян? Навпаки! Лиш тому наша неволя трівала так довго, що в нас не було своєї інтеліґенції, свого проводу, і лиш тому ми за останні роки робимо милеві кроки вперед, що наш нарід має кому доручити й довірити заступати свої інтереси там, де голос народу можуть підносити лиш одиниці — його заступники. Тим більша заслуга „Діла“, що воно за 50 літ своєї праці причинилось до відродження наших подвигових сил, які поволі, але певно ведуть наш нарід у його світле майбутнє.

Ми не завсіди розуміли як слід значіння „Діла“. Ми не завсігди сповняли свій обовязок для „Діла“, як воно сповняло свій обовязок для нас — для народу. Це утруднювало важку працю „Діла“, але це рівночасно ослаблювало наші сили в боротьбі за свої права. Бо ніхто не подумає про „Діло“, як про наш щоденник, без нас. А ще можна подумати про нас, коли наш одинокий щоденник розміром невеликий, а до того ще й бореться і трудношами істнування? Значить, ми не доросли до вільних народів Заходу, значить — ми слабі в собі, отже можна нашу волю нехтувати... І так воно було. І хоч ми кажемо, що за 50 літ у наших умовинах годі було зробити більше, як ми зробили, то за останні роки ми все-ж таки багато дечого занедбали, а це занедбання відбивалось хочби у нашому відношенні до нашого одинокого щоденника „Діло“.

Останні роки далеко не подібні до років спеоед війни. Швидкість розвитку світових подій підганяє всіх до швидкіщого ділання, отже підганяє і нас, підганяє і наших селян. Тепер навіть селянинові замало раз у тиждень інформуватися про те, що діється у світі і як за світовими подіями поступає наша українська справа. Коли ми хочемо дотримати кроку подіям, то кожне село мусить мати відомости про події кожного дня. Це коштує — так! Хай це не падає тягарем на одиниці. Але не сміє бути у нас села, установи, товариства, орґанізації, де не було би свого щоденника! Бо коли не будемо щоденно слідкувати за подіями, то поневолі оставатимемо ззаду, а до цього ми не сміємо допустити. Тим більше, що осталось нам вже менше пройти, як пройшли досі.

Це є наш наказ хвилі, який пригадує нам 50 літ праці нашого одинокого щоденника „Діло“, який диктує нам новорічне свято „Діла“ і всего нашого народу.

## На перехресних шляхах світової політики.

Минулий рік зачинався в міжнародній політиці подіями, що мали значіння не тільки для Европи, але й для цілого світа. Ті події не закінчились на протязі року, вони розвиваються на наших очах і колись будуть рішати про цілий хід всесвітної історії. Політичні справи переплутуються у них з економічними і вяжуться тісно з життям багатьох народів.

Найважнійшою справою світової політики була фінансова ліквідація великої війни, що скінчилася ще перед 11 роками. З цею справою вяжеться ціла політика Франції, Анґлії, Італії та Німеччини. Принятий заступниками інтересованих держав плян Юнґа має нарешті так управильнити справу воєнних відшкодовань, що заспокоює претенсії побідних держав і рівночасно позволяє Німеччині розвиватися економічно й сплачувати наложені на неї довги. Ще у свіжій памяти минулорічна конференція в Газі, на якій приняли цей плян заінтересовані держави. Завзята боротьба, яка там кипіла між переможцями за поділ репараційних сплат, показала наглядно, як сильно переважають економічні інтереси над недавним братерством зброї. Врешті добили торгу й остається тепер перевести цілий плян в діло. Занялися тим ріжні комісії, з яких одна має створити міжнародній банк, що має улекшити економічну співпрацю недавних воєнних противників. Друга міжнародня конференція, що розпочалася 3. січня ц. р. в Газі, мала посунути вперед управильнення наслідків великої війни.

Вирішене у вересни м. р. звільнення німецьких надренських земель від окупаційних військ стрінулось на якийсь час з прешкодами зі сторони частини німецького громадянства. Однак акція німецьких націоналістів, заохочених смертю Штреземана, представника німецького порозуміння з воєнними переможцями, скінчилась невдачно. Заряджений на їх домагання плебісцит не приніс бажаних успіхів і німецький уряд буде продовжати політику Штреземана. Значить, Німеччина готова сплачувати воєнні відшкодування.

В заміну за те у Франції проявляється сильне бажання помиритись з Німеччиною. Не помагають остороги французьких загорільців, що вважають німців своїми смертельними ворогами. У французькому парляменті почулась недавно заява, що навіть французька правиця готова помиритись з правицею німецькою. Серед таких умов до цілковитого звільнення Надренії французьким військом вже недалеко.

Одначе ця французька тяга до Німеччини має глибше вирахування. На далекому політичному обрію зарисовується анґльо-американське порозуміння, на основі якого обі ці держави хотять поділитись впливами на світі, не тільки на морях, але й на сушах. При такому поділі світових впливів голос Франції був би без значіння. Тому французька політика шукає для себе опертя в Европі. У вересни м. р. французький міністер закордонних справ Бріян виступив з проєктом економічного обєднання цілої Европи. Проєкт ще не вироблений подрібно, але має над ним радити Союз Народів. Зокрема Франція шукає зближення до Німеччини, з якою Европа зачинає все більше рахуватися.

Добросусідські взаємини з Німеччиною набирають для Франції великого значіння з огляду на великодержавну політику Італії, що є головною суперницею Франції на Середземному морю. Італія хоче старшувати на Середземних водах і веде окрему балканську політику, що суперечить політичним інтересам Франції. Крім того Італія загрожує лучбу Франції з її африканськими кольоніями, з яких вона черпає людські і матеріяльні запаси. Не дивниця, що Франція рішається йти на розріз зі своєю союзницею з недавної світової війни та шукати опори в Німеччині.

Річ природна, що така політична комбінація Франції не по нутру Польщі та іншим державам, що рахували доси на поміч Франції, а мають не вирівнані рахунки з Німеччиною. І от на наших очах доконується зближення Польщі до Італії та інші переґрупування.

Оттакі йдуть рухи в міжнародній політиці. Тут змовляються й обєднуються, там розєднуються; недавні союзники відвертаються до себе плечима, а недавні вороги простягають до себе руки. Але від часу до часу всі запевнюють себе про свою миролюбивість, підписують пакт Кельоґа, що не будуть зі собою воювати і сходяться на раду в Союзі Народів, щоби ладнати ріжні спірні справи. Окремо йдуть наради в справі обмеження зброєнь, особливо на морях. Але рівночасно всі дальше зброяться. Ніхто не хоче стріляти, але готовиться це зробити, бо не є безпечний перед другим.

Окремо стоїть Радянський Союз, що відноситься ворожо до всего буржуазного світа і не зрікається думки викликати більшовицьку революцію, як не в цілому світі, то в поодиноких державах. Потерпівши численні невдачі в Европі, більшовики звернули тепер свою головну увагу на Азію, де закріпляють свої впливи в поодиноких самостійних державах або риють проти Анґлії в її азійських кольоніях. Замирення з Китаєм розвязує їм руки. В самому Радянському Союзі росте загальне невдоволення з диктатури комуністичної партії, що своїми порядками і господарськими вигадками стягнули на населення культурний упадок і загальну нужду.

——o——

## Скріплюймо заняті позиції!

Це не є випадком, що в нашому народі запустила глибоке коріння кооперація. Є це наслідок великих зусиль піднести свідомість нашого народу, є це овочі тієї свідомости. Просто в істнуючих умовинах нема іншого шляху до поправи нашого тяжкого становища, як лиш кооперація, і це усвідомив собі наш нарід та почав гарячково розбудовувати кооперацію вшир і вглиб. Чисельність наших кооператив доказує, що кооперація є сьогодня ідеєю загальною, а кожнорічний зріст сили кооператив свідчить, що нарід вкладає свій труд у кооперацію, дбає про неї, будує в кооперації ту силу, яка має заважити на його долі.

Значіння й силу кооперації зрозумів наш нарід, але й добре знають ціну кооперації наші противники й вороги. Зі зростом нашої української здорової кооперації ми бачимо, як закладаються по наших селах москвофільські кооперативи, по чисто українських селах (на Волині) закладаються польські кооперативи. Не треба пояснювати, що є це намагання використати кооперативну ідею для зовсім некооперативних цілей. Коли до того додамо, що з того боку йдуть напади на нашу кооперацію, що підкопується довіря до наших центральних кооперативних установ і до нашого кооперативного проводу, то стане зовсім ясним, про що тут ходить. Ходить тут про те, щоби розбити єдність українського народу, а кооперативну ідею, яку зрозумів і оцінив наш нарід, використати проти українського народу.

Є це перша загроза для нашої кооперації і з нею треба так само завзято боротися, як боремо-

ся з хрунівством і москвофільством. Ця загроза наказує нам подвоїти нашу працю біля поширювання й скріплювання нашої української кооперації, бо лиш сильна наша кооперація не вгнеться перед ворожими затіями.

Але та загроза не є одинокою. Вона є загрозою іззовні і з нею лекше боротися, як з другою загрозою, яка зароджується внутрі нашої кооперації. Таки між своїми трапляються людці, які своєю необачністю, або ради якихсь дрібних ґрупових чи й особистих інтересів, наносять нашій кооперації шкоду може навіть більшу, як ті чужі кооперативи по наших селах. Не подобається комусь якийсь директор, чи сам хотів би ним стати, і він пускає людям блахмана в очі про несотворені річи в одній чи другій кооперативній установі. Таким чином такі невідповідальні одиниці свідомо чи несвідомо доводять до того, що люде, не знаючи що роблять, власними руками нищать свою важку працю на протязі багато літ.

Наш нарід тепер дуже вражливий на всі справи звязані з його всіми установами, а зокрема з кооперативними. Поки він не знав їх значіння, йому було про них байдуже. Але тепер, коли він пізнав, що все це є його інтерес і право, що все це істнує ради поліпшення його долі, то й почав дрежати за їх цілість, за добрі успіхи їхньої праці. Є це безперечно великий поступ останніх літ. Є це основа, на якій повстане згодом незрушима твердиня народньої орґанізації і волі. Але у слабших духом є це тепер болюче місце, по якому й бють всі ті, кому хочеться використати народнє добре для своїх цілей. Вистарчить комусь просто набрехати несотворених річей про якусь установу, як такий слабодух вже затремтить за добро своєї установи, і не розібравшись, у чому річ, несвідомо йде на вчинки, які вже таки справді даній установі шкодять, її руйнують. Отже, як бачимо, є це також прикрий стан, з яким треба покінчити, коли хочемо оминути загрози розбивання нашої кооперації знутра, коли хочемо запевнити їй спокійну, певну й видатну працю та розвиток.

Не є це зрештою так трудно. Наша кооперація є в руках народу, під його управою і контролею. Коли народ вже розуміє значіння кооперації, розуміє, що це є його добро, то тепер потрібно лиш трохи його уваги тоді, коли доручає управу своїм добром і контролю над управою окремим людям. Лиш трохи уваги при виборі тих людей, а кооперація буде працювати й розвиватися так, як це народові потрібне, і нарід буде за неї спокійний. Ясно — коли народ поставить гідних людей до праці на місцях, коли таких-же людей — до того людей зі знанням і досвідом, людей, які не бродять манівцями і не служать чужим богам, поставить у проводі в централях, то запевнить і розвиток кооперації і спокій за її долю собі самому. Особливо тепер, на підставі досвіду минулого року, це справа першорядної ваги. Нею мусить перейнятися кожний свідомий українець, щоби спільними зусиллями наша кооперація уявляла від низів до верху тісно звязану однородню національну цілість, якої ніщо не всилі булоб захитати ні ззовні ні знутра.

——o——

# Ювилей митрополита Шептицького.

Дня 14. січня ц. р. митрополит Андрей Шептицький розпочав 30-ий рік своєї праці на митрополичім престолі у Львові. З того приводу в день перед нашим Новим Роком зібралося у Ювилята численне українське духовенство, а відтак представники українських світських установ. Іменем духовенства промовляв епископ Бучко, іменем світських громадян сенатор Децикевич, оцінюючи високо працю Ювилята на всіх ділянках нашого публичного життя. Митрополит дякував щиро за вислови синівської пошани вірних.

На Новий рік відправив Ювилят архиєрейську Службу Божу в церкві св. Юра при асисті чотирох наших владик: Хомишина, Коциловського, Будки й Бучка. Як гості явилися латинський архиеп. Твардовський, вірменський архиеп. Теодорович, еп. помічник Лісовський і кілька латинських каноніків та родина Ювилята. Проповідь виголосив еп. Бучко, желаючи Ювилятови, щоб дожив обєднання всего українського народу під проводом Апостольської Столиці, а також повного обєднання національного. Хор відспівав „Многая літа“, а Ювилят поблагословив зібраний нарід, що явився на це рідке торжество дуже численно.

Митрополит Шептицький числить 65-ий рік життя. Ґімназію скінчив в Кракові, а університет в Бресляві й осягнув степень доктора прав. Рівночасно слухав богословських викладів. У 23-му році життя вступив до монастиря ОО. Василіян в Добромилі і доповнивши богословську науку в Кракові, став 1892 р. священиком. Був спершу учителем василіянських новиків у Добромилі, а в 1896 р. став ігуменом львівського монастиря ОО. Василіян. На тому становищі розвинув велику місійну діяльність. Два роки пізнійше став професором богословських наук у Василіянській школі в Кристинополі. Але й на цьому становищі не був довго, бо вже рік пізнійше, в червни 1899 р. папа іменував його греко-католицьким епископом у Станиславові, а під конець 1900 р. львівським митрополитом. Дня 17. тічня 1901 р. відбулася його інтронізація на митрополичий престіл в церкві св. Юра у Львові.

З тої пори зачалася широка діяльність Ювилята на добро українського народу. Українська історія від найдавніших часів не знає другого церковного достойника, що мавби більші заслуги для своєї церкви і свого народу від Ювилята. Всі вони живі перед нашими очима і тому вичисляти їх злишно. Це заслуги великого сина обездоленої нації, що всі свої богаті засоби, духові і матеріяльні, всі свої впливи ужив не тільки для піднесення гр.-кат. церкви, але й для обнови української культурної традиції. Тих, що хотять знати повний образ невсипущої діяльности Ювилята, відсилаємо до сьогорічного календаря „Просвіти“, де подана точна його життєпись з приводу іменування почесним членом тої установи. А покищо прилучуємось зі всіми нашими читачами до всенароднього бажання з приводу нинішного ювилею: Високопреосвящений Ювилят нехай живе ще многі літа на славу українського народу!

# Хліборобська справа в Америці.

Хліборобська справа в Америці виглядає зовсім інакше, як в Европі. Випливає з того, що Америка є новим світом і не є так густо заселена як Европа, а тамошнє хліборобство має під управою зовсім свіжу, невиснажену землю. Тоді, коли европейську землю оре хліборобський плуг вже тисячі літ, то Америку взагалі відкрито всього тільки кількасот літ тому. Ще й тепер нові хлібороби в Америці будують свої господарства на ґрунті, який ніколи не бачив плуга. Яке це має значіння для хліборобства, то кожний знає, бо ще й тепер у нас подекуди (хоч вже зовсім мало) оставляють землю толокою, щоби відпочала і дала кращий збір.

До того всего додаймо, що Америка є все таки Америка. Отже, хоч там свіжа земля і не вимагає великого накладу праці, щоби дати добрий збір, то в додаток американські хлібороби вживають до управи землі найновіших машин і використовують при цьому всі найновіщі наукові досвіди й технічні винаходи. Ясно, що коли там немає такої тісноти і коли є добра видайність землі, то не може бути мови про ті турботи, які має хліборобство в Европі, де кожний хліборобський клаптик землі муситься видушувати як цитрину.

Америка (маємо на увазі сполучені Державі П. А.) має інші турботи. Вона мусить дбати головним чином про те, щоби хліборобство мало добрі ціни за свої продукти і тим самим, щоби не підупало. Ці турботи зводяться до того, щоби хлібом були рівномірно забезпечені всі стани її великої держави і щоби для надвишки хліба був запевнений збут заграницею, бо лиш таким чином можна запевнити хліборобству відповідні ціни за його продукти. Отже, як бачимо, американські турботи про хліборобство зводяться виключно то купецьких, торговельних справ і в цьому напрямі йде опіка держави над хліборобством.

Відомо, яке було вигідне становище Америки підчас війни. Вона була тоді неначе маґазином, з якого черпала Европа все, що тільки було їй потрібне для війни і для життя. Тоді намножилося в Америці й найбільше міліонерів. І тоді то Европа так влізла в американські борги, що ще довго з них не вилізе. Але скінчилась війна й Америка почала тратити своє значіння з часу війни. Відчув це на собі відразу воєнний промисл, а згодом, коли в Европі повертало все до нормального стану, захитались дуже поважно хліборобські справи Америки. В 1920-ому році вони вимагали вже спеціяльної опіки держави.

Перший важніщий проєкт державної допомоги для хліборобства не втримався. А полягає він на тому, щоби замкнути великий довіз збіжа до Америки, та щоби тимсамим в краю штучно підтримувати високі ціни на хліборобські продукти. З другого боку робилося ріжні полекші для вивозу хліба за границею. Цей проєкт приняв був навіть конґрес (парлямент), але не згодився на нього президент, який має в Америці дуже великі права, а другий раз не було на конґресі потрібної більшости для того проєкту і він впав.

Натомість у минулому році перейшов інший проєкт державної допомоги хліборобству, а саме, щоби зорґанізувати торговлю, головним чином через торговельно-рільничу кооперацію, підтримати збут хліборобських продуктів відповідними кредитами, і найважніше — щоби взагалі піднести можливість збуту хліборобських продуктів. Коротко — збут хліба оперто на кооперації, якої завданням взяти в одні руки весь хліборобський збут, пляново й рівномірно забезпечувати хлібними продуктами всі стани Америки і реґулювати вивіз заграницю.

За короткий час та секція набирає правдиво американських розмірів. Отже вже сьогодня є в Америці 12 з половиною тисяч торговельно-рільничих кооператив, які мають біля 2 міліони членів і за рік обертають величезними сумами, бо двома і пів міліярдами долярів. Ми скажемо, що це є кольосальне, але американців це ще не задовольняє. Досі зорґанізовано в кооперації третину всіх хліборобів і це для американців замало. Але з того приводу ніхто не падає духом. Навпаки — збільшується працю, яка поставила Америку на перше місце фабричного й технічного поступу у світі, і яка запевнить належну охорону й для американського хліборобства.

Варта згадати про одну цікаву річ в американському хліборобстві. Наш хлібороб знає, що треба обезпечуватися від огню. Що раз більше поширюється в нас обезпечення від граду, повени і т. п. Всеж таки є в нас ще дуже багато хліборобів, які не доцінюють обезпечення (асекурації). В той-же час в Америці хлібороби обезпечують в обезпеченевих товариствах навіть ціни на хліб. Звичайно, що тому американські хлібороби нашим не рівня. Багато ще треба нам попрацювати, щоби їм дорівняли.

——o——

# Із селянських болячок.

До ріжних колючок і язв, що упримнюють гаразди нашого селянина, належить також ловецький закон. За небіжки Австрії писав один з наших письменників про свинську конституцію, а я скажу, що в Польщі найширші конституційні права має заяць.

На підставі президентського розпорядку з 3. грудня 1927 про ловецтво заяць не належить до звірини, що робить людям шкоду. В арт. 50. цього розпорядку сказано, що цілий рік вільно полювати на вовки, видри, куни, тхорі, ласиці, крілики, яструби, крогульці, сороки і ворони, а також можна вибирати яйця й молоді та нищити гнізда цих птахів. Вичислені звірята може вбивати або ловити кождий господар на власнім ґрунті довкола своєї загороди і в безпосередному сусідстві аж до 100 метрів від своїх будинків. Не згадує цей артикул лише про з а я ц я, хоч він є у нас найбільшим шкідником. Згадаю факт, що минулої зими заяці наробили в овочевих деревах шкоди, які урядово обчислено на грубі міліони.

Не менше цікавий арт. 55. згаданого розпорядку, що говорить про право до відшкодування. Він охоронює цілковито заяця, звільняючи його від відшкодування, а крім того утруднює відшкодування за шкоди, заподіяні іншою звіриною, подаючи в деяких випадках в сумнів, хто має платити за шкоди: управнений до полювання чи власник округа полювання, — бо тут треба доказати, чия звірина зробила шкоду. Чи та звірина має на чолі написане, до кого вона належить?

Тут пригадаю, що Український Клюб у польському соймі поставив ще 15. січня м. р. внесок на зміну цього розпорядку. А повинен цей розпорядок бути основно змінений, бо він цілком викривив галицький ловецький закон з 1909 р. і то в некористь малоземельного хлібороба. За цей закон українська репрезентація в галицькому соймі боролися 20 літ. Він позволяв власникови саду або городу, окруженого огорожею, забивати і забирати собі заяці та крілики, що дісталися на його город. Крім того вільно було власникови ґрунту стріляти й забирати дикі гуси та качки, що дістались на його ґрунт.

А параґраф 60. цього закона звучав: „Управнений до виконування полювання винагороджує всю шкоду, заподіяну в межах свого округа навіть у шкілках і овочевих деревцях, стоячих на вільнім поли, а забезпечених на зиму соломяною обвязкою“.

Наведені уступи з давного ловецького закону свідчать, в чию користь видано обовязуючий тепер розпорядок, а уступів, некорисних для сільських господарів, є в ньому більше.

*Пос. Гр. Тершаковецъ.*

**Багато наших селян без більшої освіти стали визначними громадськими діячами завдяки книжкам і своїм національним часописам.**

# Соймові справи.

На засіданню соймової буджетової комісії 3. січня ц. р. радили над буджетом міністерства скарбу. Майже всі промовці зазначували, що господарське положення в Польщі все погіршується і заявилися за ощадностями в державній господарці.

Іменем Українського Клюбу промовляв пос. Луцький. Він сказав, що державний буджет є завеликий в порівнанню до дійсних господарських потреб народу. Державні видатки встановляється на основі уроєної дійсности і відповідно до того накладається податки, від яких господарське життя загибає. На селі панує страшна біда, бо господарська політика держави нищить сільсько-господарську продукцію. Бесідник дає приклади, як самовільно скарбові уряди вимірюють податки, вказує на кредитову політику державних банків супроти українських господарських орґанізацій, на господарку державних монополів (соли, тютюну), на урядову практику з емеритурами, з державними запомогами для родин погибших, на війні і т. п. При такій господарській і буджетовій політиці нищиться основи господарської праці, вбивається будуччину.

Підчас дискусії над буджетом президії ради міністрів пос. Хруцький зложив іменем Українського Клюбу заяву в справі національної політики польського уряду. Коли давна вшехпольська політика свідомо нищила українське життя, не заперечуючи його окремішности, то т. зв. реґіональна політика, яку управляють санаційні чинники, нищить саму засаду окремішних і самостійних українських інституцій, підпорядковуючи всі суспільні, господарські й культурні стремління української більшости на східних окраїнах польської меншости. Оця реґіональна політика набере тепер ще більшої сили, коли міністром внутрішних справ став волинський воєвода Юзефський, що є дотепер керманичем цеї політики. Тому Український Клюб стоїть дальше на опозиційному становищі супроти уряду і домагається скреслення диспозиційного фонду президії ради міністрів.

При голосуванню внесення посла Хруцького упало.

Дня 10. січня ц. р. було засідання повного сойму, замітне тим, що премієр Бартель виголосив промову про пляни уряду на найближчу будуччину. Сказав, що найважнійшою справою для держави є ревізія конституції, яка має скріпити виконуючу владу. Запевнював послів, що скарбове положення держави в минулому році було корисне, бо в державному білянсі є надвишка 36 міліонів. Уряд на спілку з хліборобськими установами хоче управильнити торговлю збіжем, скомасувати рільні господарства, скріпити парцеляцію і т. п. Польська закордонна політика від 1926 р. не змінилась; вона опирається на удержуванню мира й додержуванню міжнародніх договорів. Останеться та сама й внутрішня політика. Щодо національних меншостей, то горожани, льояльні супроти польської держави, повинні без ріжниці національности мати однакові конституційні права. Вкінци премієр закликав послів до співпраці з урядом.

На засіданню соймової буджетової комісії 11. січня підчас дискусії над буджетовим прелімінарем міністерства внутрішних справ промовляв міністер вн. справ Юзефський, що є одночасно волинським воєводою. Він зазначив, що польська державна політика супроти державних меншостей має свою традицію, яка опирається на мирному співжиттю та взаїмному просяканню культури. Одиноке трактування горожан і боротьба проти чинників, які протиставляються польській державній ідеї, це два завдання, в яких польські громадянство мусить співділати з державою.

Відповів йому пос. Целевич, котрий заявив, що слова міністра не дають ніякої програми, а містять лише загальники. Клич: вільні з вільними, рівні з рівними! виглядає в практиці зовсім інакше. Коли від горожан вимагається льояльности, то й держава повинна бути льояльною супроти горожан. В дійсности воно не так. На доказ бесідник наводить приміри переслідування українського життя. В буджетах громад з переважаючим українським населенням вставляють допомогу польському шкільництву в Німеччині, а позицій на українські цілі нема. Почали навіть війну з могилами українських героїв. Українці виняті спід права, тому до теперішнього уряду не мають довіря, головно до міністра внутрішних справ, і Український Клюб буде голосувати проти його буджету і диспозиційного фонду.

На ці заміти та на ріжні запити польських послів відповів міністер Юзефський. На його слова, що якісь чужі чинники стараються закріплювати національну ворожнечу на Волині, перебив пос. Дм. Левицький: Ми займаємо Волинь! — Мін. Юзефський: Гадаю, що Волинь не буде четвертим воєвідством Сх. Галичини. — Пос. Левицький: Ми там доходимо! — Мін. Юзефський: Не дійдете, панове, ніколи. Щодо закиду про гноблення культурного руху українського народу, то я не був противником того руху, лише не можу годитись з протипольськими виступами цього руху.

Цікава подія склалася на засіданню буджетової комісії при голосуванню над диспозиційним фондом міністерства внутрішних справ. Урядовий прелімінар домагається 6 міліонів, польські центро-ліві партії годились на 3 міліони, а українські посли Целевич і Когут (рад.) домагались счеркнення цілої суми. При голосуванню українське внесення упало, відкинено також внесення на 3 міліони, отже предсідник оголосив, що принято урядове внесення. Однак коли зажадано поіменного голосування, 15 голосів заявилось за скресленням 6 міліонів, 9 проти, отже цілий диспозиційний фонд скреслено, як цього домагались українські посли.

# На орґанізаційному фронті.

**Повітові Зїзди Укр. Нац. Дем. Обєднання.**

КОСІВЩИНА. Останній Повітовий Зїзд Укр. Нац. Дем. Обєднання в Косові, що відбувся 15. грудня ц. р., виявив великий зріст сили Обєднання в косівському повіті. Прибуло 100 делеґатів з громад повіту, а деякі делеґати мали до 60 км. дороги до міста. Промовляв посол. Дм. Паліїв. Після рефератів і дискусії Зїзд виніс такі резолюції: 1) Повітовий Народній Зїзд Укр. Нац. Дем. Обєднання в Косові протестує найрішучіше проти червоного терору, який шаліє на Великій Україні, проти масових арештів найідейніших одиниць з поміж селянства, робітництва й інтеліґенції. 2) Повітовий Народній Зїзд У. Н. Д. О. в Косові висловлює Укр. Парл. Репрезентації признання і подяку за її мужну оборону прав українського народу. — Вибрано Повітовий Народній Комітет, на якого чолі на слідуючий рік став д-р Петро Рондяк, адвокат в Косові.

ЯВОРІВЩИНА. Після того, як в Яворівщині вдалося радикалам поширити свої впливи, почалася орґанізаційна праця Укр. Нац. Дем. Обєднання щойно з початком 1928. р. Йшло це досить тяжко, бо радикали висилали на всі збори і наради Обєднання своїх розбивачів, які перешкаджали нормальній орґанізаційній праці Обєднання. Щойно останніми часами вдалося Повітовому Народньому Комітетові Обєднання в Яворові довести орґанізацію Яворівщини до такого стану, що може вже без перешкод, принайменше з боку своїх людей, відбувати успішно свої наради і закріплювати орґанізацію Обєднання. 23. грудня 1929. р. відбувся в Яворові, в салі Народнього Дому, Повітовий Зїзд Обєднання. Явилося понад 200 делеґатів, які заступали 62 громади, отже майже цілий яворівський повіт. Політичний і сільсько-господарський реферат виголосив посол Гр. Тершаковець, а орґанізаційний і про громадську самоуправу посол Ів. Лішинський. Вибрано Повітовий Народній Комітет з головою о. Дмитром Бариляком. Між резолюціями винесено протест проти червоного гнету на Великій Україні.

КОЛОМИЙЩИНА. 27. грудня м. р. відбувся Повітовий Народній Зїзд Обєднання повіту Коломия і б. повіту Печеніжин. Присутніх було 154 делеґатів, які заступали 42 громади. Реферували сенаторка О. Кисілевська і посол Дм. Паліїв. Зїзд отворив голова

# Ближній.

**Правдива подія.**

Микола Паламар був поважаною в селі людиною. За молодих літ був паламарем в церкві. За те і паламарем його прозвали. Пізнійше був членом сиротинської ради, таксатором і всяким іншим громадським достойником. Читати не вмів, а всетаки знав, що у святім євангелію стоїть. Знав він хорого відвідати, подорожного в дім приняти, а ближнім своїм називав кождого. Добрим був християнином, нема що казати.

Навіть зі своїм сином, хлопцем, жив як з рідним братом. Хочби останнім папіросом, то ділився з ним. Бувало посідають на фіру тай їдуть в поле. Старий витягає тютюн, зробить собі циґар і синови дасть. Син також не без того, свій тютюн має. Часом не має папірця, то попросить тата: „татунь, дайте мені папірця“. Батько йому не відкаже, а дасть.

Та не довго це щастя тревало. Вибухла світова війна. Синови, Стефаном його звали, було вісімнацять літ. Став до бранки, а що був з добрих хлопів, його асентирували і він пішов до війська. Ой Боже, як старий за ним плакав!

— Така біда на світі, такий голод, то молоде,мігоньке згине без часу — говорив нераз.

Ще як стояв в кадрі, то майже що тижня старався завезти йому кілька бохонців хліба, щоби їсти не хотів. А штабсфельдвебель кілько від старого сира і масла зїв? І бувби не знати що йому дав, або Стефана в поле не післав!

Війна не кінчилась. На фронті людий бракувало. Нарешті взяли й Стефана до маршкомпанії. Ще був старий у штабсфельдвебля, завіз йому щось, нічо не помогло. Мусів син іти на фронт.

На фронт Стефанови хліба не можна було зже післати. На його „фельдпост“ пакунків не приймали А по гроші Стефан не писав, бо за гроші нічо там не купивби. Аж в одній офензиві на італійському фронті десь пропав.

По довгім часі дістав старий з Червоного Хреста повідомлення, що син попав в італійську неволю. З того часу син дав тільки раз вістку, що жиє і находиться в околиці Риму. Більше потім не писав.

Старий батько голову собі ломить, ходить, тужить, ночи ні дня не має. Якого чужинця подибле, випитує, звідки йде? Чи не з „плену“? Чи не був де з його сином? Ніхто йому нічого про сина не скаже, ніяким чином про нього не довідається.

Минув якийсь час. Одної ночі мав старий дивний сон. Снилося йому, що якийсь чоловік дуже його бив. Став рано й оповів родині. А було то перед самим Різдвом Христовим або як то кажуть, на вілію.

— Може Стефан прибється — каже врадувана жінка. Ще не минуло кілька годин, аж тут отвираються двері і до хати входить якийсь незнайомий чоловік.

— Звідки Бог провадить? — питає старий. А той відповідає:

— З Італії, з неволі...

— З Італії? З неволі? — скрикнув старий здивовано. — Може ви були з моїм сином?

— Так, був з вашим сином, добре нам поводилося... — відповідає.

— А деж він є? — питають з утіхою.

— Він — каже — лишився в однім місті коло Кракова, там чекає на документи — і таке інше став про него оповідати.

Та не було часу на довшу розмову, бо вечір зближався. День малий, а треба було щось для себе і худоби на свята приготовити.

Полонений, чи як його старий називав, „близьний“ остався у них на свята.

Ще перед Свят-вечером дали йому перебратися в своє свіже вбрання. При вечері близьний розсівся як дома. Старому здавалося, що це не чужинець, а сам Стефан. По вечері оповідав про бої, які він з їх сином перебув, про неволю, про голод. Старий знов йому про своє, а навіть сказав, кілько гроший має.

Так зійшла їм одна ніч. Потім Різдво і другий день свят. На третій день, на св. Стефана, в сам день синових іменин, захотів ближній йти до дому. А що мав кепські черевики й вбрання, просив, щоби його до дому завезли. До його дому було зо дві милі, казав. В старого були коні і він на це радо згодився.

Ще далеко було до дня, як всі побудились. Старий пішов ладити сани. Жінка корову доїла, щоби ще на дорогу гостя теплим молоком погостити. Ближній знов собі збирався. Щоби в дорозі не було йому дуже зимно, казав старий дати йому чоботи, шапку і бунду. То вбрання він з дому мав назад вернути.

Коли вже всьо було готове, старий пішов запрягати коні. Тай жінка щось понесла на сани.

Вертають до хати кликати гостя, щоби сідав на сани, а гостя в хаті нема... Ходять по сінях, по подвірю, шукають, кличуть, але його таки нема... В хаті дивляться на скриню а скриня щось не в порядку... Та бо й ключ в замку... Отвирають скриню і зараз шукають, де гроші лежали. Гроший нема... Ага, зараз догадались хто це був і де він пішов!

Зробили рух. Дали знати між сусідів. Рушились за ним шукати. Вийшли і за село. Та куди підуть? Нігде нікого не видно, бо ще ніч до того. А по друге, злодій одну дорогу має, а вони двацять!

Настав день. Питали дальших людий, чи хто не здибав його. Поїхали до міста, дали знати на постерунок. І постерунок нічо не врадив.

— Пропало — бурмотів собі старий, вертаючи до дому. — Пропали — сміялись в селі люди — чоботи, шапка, бунда і гроші, а грошенят старий насклалав через війну ,бо і за Стефана фасував!

Чи таких ближніх нині мало?

Іван Кончак.

Повітового Комітету п. Юра Чукур. Звіт з діяльности Повітової орґанізації і касовий звіт зложив секретар Комітету п. Д. Бойчук. Після рефератів вивязалася дуже жива, поважна і річева дискусія, яка торкнулась всіх ділянок нашого політичного, освітнього та господарського життя. З дискусії можна вносити, якого великого значіння набрало Обєднання в коломийському повіті. Після дискусії вибрано новий Повітовий Народній Комітет, якого головою остав дальше п. Юра Чукур. Ухвалено між іншими такі резолюції: 1) Зібрані відпоручники громад коломийського повіту протестують найрішучіше перед цілим культурним світом проти більшовиць-комосковського терору і насильства над Україною. 2) Пересилають братній привіт і співчуття тисячам арештованих українських селян, робітників і трудових інтеліґентів. 3) Взивають на кожному кроці поборювати нове москвофільство спід стягу комуністів, сельробів і радянофілів. 4) Взивають галичан, членів ВУАН, зложити свої гідности на знак протесту проти арештувань їхніх товаришів.

ЛЬВІВЩИНА. На повітовий Зїзд Укр. Нац. Дем. Обєднання у Львові дня 27. грудна м. р. прибуло 166 відпоручників від 78 громад. Зїзд відкрив голова Пов. Нар. Комітету посол Іван Ліщинський. В склад Президії Зїзду вибрано крім посла Ліщинського о. Вол. Семкова, пароха зі Щирця і п. Стефана Панкевича, господаря з Рудна. Секретар Комітету п. Іл. Лисий зложив вичерпуючий звіт з діяльности Комітету, після чого розвинулася жива дискусія. Уступаючому Комітетови ухвалено подяку, а проводови партії і Українській Парл. Репрезентації повне довіря. Посол О. Луцький виголосив реферат про сільсько-господарські справи, а посол М. Струтинський про політичне положення українського народу. Інж. Йовик представив справу орґанізації села, сільської продукції і збуту хліборобських продуктів, а ред. Гладкий представив значіння національної преси, зокрема партійного орґану „Свобода“. Вибрано Повітовий Народній Комітет з головою послом Ів. Ліщинським. В склад Комітету увійшли найрухливіші одиниці з усіх трьох судових округ львівського повіту, що дає запоруку, що орґанізаційна праця в черговому році піде зовсім успішно. Ухвалено резолюції, в яких осуджується причини тяжкого становища нашого під Польщею і протестується проти масового більшовицького терору на Великій Україні.

### Наради в справах самоуправи.

СКАЛАТЩИНА і ГРИМАЛІВЩИНА. 17. і 18. грудня м. р. відбулися в Скалаті і Грималові довірочні наради громадських радних. В Скалаті з причини злої дороги явилось лише 64 радних, зате в Грималові було 134 радних. Реферував сен. Кузьмин, якого в Грималові зустріли селяни з хлібом і сіллю. Самоуправні справи викликали серед присутніх велике зацікавлення і після цих нарад наші радні безумовно будуть уважніше і з більшим розумінням справи ставитися до своїх обовязків. Наради висловили повне довіря партійному проводові Обєднання і Укр. Парл. Репрезентації. Після зясовання тяжкого становища українського народу на Великій Україні, зібрані рішучо запротестували проти більшовицько-московського насильстваа. Після наради декотрі представники громад просили сенатора Кузьмина про ріжні поради й інтервенцію в ріжних справах. Між іншими представники громад Лука мала, Фащівка, Рожиська, Тарноруда-Кокошинці і Турівка просили, щоби сенатор інтервенїював у тернопільському воєвідстві, щоби їх звільнено від нічної служби при телефонічних стовпах, які погнили і попадали, а про які донесено до староства, що їх попідрізували українці.

РОГАТИНЩИНА. 28. грудня м. р. відбулася довірочна нарада в селі Чагрові. Прибуло біля 200 місцевих громадян. Проводив п. Свачій. Про шкільний плєбісцит та завдання радних при укладанні громадських бюджетів говорив посол Ст. Кузик.

29. грудня м. р. відбулася довірочна окружна нарада в Сернках середніх, на яку прибуло біля 300 громадян і радних з Сернок середніх, горішніх і долішніх, з Озерян, Свистільник, Скоморох нових і Кінашева. Проводив п. Антін Білоголовський. Про укладання громадських бюджетів і про права та обовязки радних реферував посол Кузик. В дискусії промовляли п. Процак з Озерян, п. Ониськів з Сернок середніх, п. Навальний з Сернок дол. і інші. Зібрані одобрили працю наших послів та дякували за неї.

### Освітня й господарська орґанізація.

ТУРЧАНЩИНА. Наш повіт, який зачислюють до найтемніших, щораз більше підноситься на освітньому і господарському орґанізаційному полі. Що місяця твориться то тут, то там нова кооператива чи читальня „Просвіти“, з кожним днем кріпшає національна свідомість. Правда, не бракує тут і хрунів в роді Мартинців, чи Височанських, але нарід прозріває і відріжнює кукіль від здорового зерна. Доказом зросту нашої сили був день 29. грудня 1929 р. в Турці. В полудне відбулося посвячення власної хоч і невеличкої домівки кооперативи на передмістю Ровень, а о год. 4. пополудни величава Академія уладжена читальнею в Турці з нагоди 61-літнього істнування „Просвіти“. На посвяченню кооперативи виголосив промову о. Левицький парох з Турки, а на Академії виголосив вступне слово посол Великанович, який підніс, що поневоленому народові належить присвячувати всі свої сили розвиткови освіти й економічному піднесенню. Освіта, кооперація, Сільський Господар — говорив посол — це три чинники, які мусять виповняти наше сільське життя. Гарний орґанізаційний просвітянський реферат виголосив п. Шеремета, а закінчив свято о. Федевич. Гарно співав на святі хор „Просвіти“, В обох святах взяла громадно участь інтеліґенція. — Недавно оснувався у нас „Сокіл“, до якого зголосилося понад 100 членів.

——o——

## З учительського життя.

Останні роки приносять українському учительству в межах Польщі щораз більші удари. Десятки старших учителів вичікують від 1920 р. без жадного успіху приняття до служби. Багатьом пообкроювано літ служби нібито по причині участи в українсько-польській війні, а багатьом не зачислено літа служби за австрійських часів. Арт. 58 службової праґматики гуляє особливо в останніх часах. Найкращих учителів усувається з української території.

Пристосовують також арт. 69., на основі якого зовсім звільняється, головним чином українське тимчасове учительство, з посад, без подавання причини. Сотки подань українців кандидатів і кандидаток цього року відкинено, що належить приписати відомому україножерови, радникови Опалі, який ці прохання полагоджував, а якому вистарчають слова „grecko-katolicki“, щоби відкинути майже всі прохання навіть з державних семинарій. Цього року не принято на посади ані 5 прц. кандидатів українців. Це все не перешкаджає, що власть імущі у львівській кураторії трублять про велику зичливість до „рускеґо людку і научицеля“. Зате насильно накидується українському населенню учителів, які провокаційно відзиваються навіть до українських послів (Тершаківця), що вони не розуміють української мови, або таких, які справді нашої мови не знають, бо прийшли з заходу, а навіть з Білорусі.

Всеж таки українське учительство не опускає рук і в рамцях істнуючих законів працює з повною посвятою і виснаженням сил.

## Боротьба за школу.

В Жогатині пов. Добромиль є двоклясова школа. До 1923 р. була вона з українською мовою навчання. Тоді прийшла до села нова управителька, п. Сойкова, котра добула якимсь чином у начальника громади печатку і запровадила в школі польську мову навчання. В році загального шкільного плєбісциту жогатинці внесли деклярації за 96 дітей за українською мовою навчання. Польських дітей в шкільному віці було всего 12, але на деклярціях за польською мовою найшлося аж 23. Стверджено, що між ними були деклярації за 3 хлопців в 16-му році життя та за одну дівчину аж у 20-му році (вона вже тепер замужна).

Шкільний інспектор покликав тоді всіх українців до міста Бірчі, віддаленого 17 км., де стверджував важність внесених деклярацій. Кожний мусів мати зі собою посвідку парохіяльного уряду, яка стверджувала дату уродження дитини. Опісля кураторія з початком шкільного року 1926-27 перемінила школу на утраквістичну. Проти цього рішення внесено відклик до міністерства, в якому виказано неважність польських деклярацій і зажадано, щоби виявлено всіх родичів, які внесли польські деклярації. По році прийшла з міністерства відповідь, якою відмовлено домаганню жогатинців і затверджено рішення кураторії.

В 1928 р. жогатинці раз внесли деклярації за українською мовою навчання, але до цього часу не мають жадної відповіди і ледви чи будуть мати. А тимчасом учителька не позваляє українським дітям навіть по українськи молитися, а як котра дитина не хоче молитися по польськи, то бє її і грозить ще більшою карою, щоби дитина не сміла дома скаржитися. Родичі побитих дітей внесли скаргу до шкільного інспектора, але учителька каже, що нічого не боїться.

——o——

## В справі книгарні „Рідної Школи“.

Управа Ставропігійського Інституту не згодилася на продовження контракту піднайму книгарняного льокалю при вул. Руській ч. 3.

Заскочена цею відмовою Головна Управа „Рідної Школи“ не могла в короткому часі підшукати відповідного приміщення на книгарню і тому тимчасово перенесла продажу книжок, шкільних друків, шкільного приладдя і т. п. до Книгарні Наукового Товариства ім Т. Шевченка у Львові. Ринок ч. 10. Однак Головна Управа рішила отворити і вести свою книгарню з хвилею, коли вдасться їй найти відповідне приміщення.

Поки що звертається до українського Громадянства з зазивом замовляти книжки, шкільні друки, шкільні приладдя через „Видавництво Рідна Школа“, Львів, Ринок ч. 10/II, або через Книгарню Н. Т. ім. Ш. у Львові, Ринок 10.

*Головна Управа „Рідної Школи“.*

## Спомин.

Це була незабутня хвиля. У житті людини такі хвилі не повторяються. Другий раз народитися ніхто не може. А такі хвилі не повторяються в часі життя одної людини.

Виїмком є лиш ми українці, які віримо, що ще за свого життя вдруге затикатимемо синьо-жовтий прапор на мурах Києва.

А це було тоді, коли над Києвом перший раз замаяв український національний прапор у 1917-ому році. Це було тоді, коли промовила українська душа навіть у тих українців над Дніпром, що забули були свою матірну мову.

Дивні це були українці. Якже часто їх не розуміли. Як часто вони мусіли покутувати не за свої гріхи. Бо щож вони були винні тому, що їх не навчили своєї рідньої мови?... Говорючи по московськи, вони тим більше ненавиділи Москви, бо тоді вони зрозуміли, що Москва була злодійкою їхньої матірної мови. А за це вони терпіли, бо мови в один день не навчишся а від них цього вимагали.

Але залишім їх. Не лиш вони були нещасливі. Може більш нещасливими були інші українці, були ті, яким залишилась їхня мова, а яких душу нащерблено. А було їх чимало — і тих знад Дніпра і тих наших ближчих знад Дністра.

— Запишіть мене до українського війська — говорив полонений, бувший австрійський вояк до урядовця, що записував охотників до 1-го галицького куріня Січових Стрільців у Києві.

— Як ви називаєтесь, звідки ви, в якому полку служили і т. д.

Охотник відповідає на всі питання, все це записується, він дістає вказівки, куди має піти, у кого зголоситися і вже відходить. Але від дверей вертає.

— А скажіть, чи мені за це нічого не буде, як я поверну до Австрії?

— Не знаю, чи вам що буде... А як наш уряд накаже нам виступити на фронт проти Австрії, то як ви — підете, чи ні? І як думаєте, погласкає вас за це Австрія по головці?

— То ми можемо воювати з Австрією? — питає охотник.

— А хто його зна? Може й таке статися! Адже це ви записуєтесь не до тих стрільців, що в 1914 р. машерували на українському святі у Львові. Це Київ. Своя держава. Тут вже всяким звязкам з іншими державами — амінь!

Часто повторялись такі балачки при записуванні охотників. Іншому загорілись очі, він ріс на очах, здавалось, що тільки відчув, що він є також людиною, яка має не лише обовязки, але й право.

Але траплялось, що охотник відходив збентежений. Не сказав ні так ні — ні. Відходив зі сумнівом, що йому робити. Цей сумнів мучив його день, два, тиждень. А по тому часі слабші духом щезали. Страх перед австрійським жандармом був сильніший від того нового, що його робило вільним, а чого він відразу не міг обняти своїм розумом.

Щезали такі охотники не на довго. Їм було на перших порах просто за мало часу, щоби розжувати те щось нове, велике, до якого внутрі щось тягнуло і перед яким стримував страх перед австрійським жандармом. Вони не повертали домів, бо звідтіль слався їм шлях на італійський фронт. Вони шукали якогось заробітку на Україні, заробляли на хліб і зводили самі в собі тяжку боротьбу — старого з новим, обовязку людини зі страхом невільника.

А згодом ви зустрічали їх в рядах української армії. Боєвих, смілих, з гордо піднесеним чолом. Людина поборола у них невільника. З австрійців вони стали українцями і нарівні з іншими борцями стелили своїм трупом шлях до волі свого народу.

Гр. Гл.

# Люди легкого хліба.

„В поті чола будеш працювати на хліб свій насущний“ — читаємо в біблії. І працюють люде тяжко, щоби прожити. Десятий піт спливає з робітника при праці на землі, кроваві жертви забірає праця під землею, вгинаються під тягарем праці сотні міліонів людей при найріжніших роботах, які потрібні для вдержання існування людства.

І ще щасливі люде, що можуть свій піт ляти при праці. Справжнє горе навіщає людину шойно тоді, коли вона не має до чого приложити своїх рук. Бо тоді й хліба у неї немає. Бо тоді грозить їй голодова смерть.

Ба! Але є багато людей, які здатні до праці й могли би працювати, але не працюють. Такі люде не коряться ніяким законам людським і божим, вони є ворогами праці і не визнають праці для хліба в поті чола. А що жити все-ж таки хочеться, а для того й хліб їсти треба, то й промишляють нероби над тим, як би то легко дійти до хліба. Таколиб то ще про хліб їм лиш ходило. Звичайно таким неробам забагається ще й всяких роскошів життя. І оце з таких людей маємо у світі людей легкого хліба, які ломлять всякі закони — людські і божі, які стають тягаром для людей праці, які є меншими або більшими злочинцями.

З людьми легкого хліба ріжно буває, то вони ходять одинцем і де можуть стягають чуже добро, а то є вони зорґанізовані в дисципліновані шайки злодіїв і бандитів. Є злодії сільські й міські місцеві, а є з маркою краєвою а то й світовою. Одні скоро попадають за крати, а інші довший час звиваються по світі й довго промишляючи легким хлібом.

Своїми орґанізованими шайками злодіїв і бандитів славиться Америка й Китай.

Відважні, жорстокі й кровожадні є китайські морські розбишаки — пірати. Колись вони на лодках нишпорили по морю, нападали на пасажирські й торговельні кораблі, вимордовували залогу, визначніших пасажирів брали в неволю і випускали їх за великим окупом, кораблі затягували у намічені місця при березі, грабили їх і щезали. Тепер вони сідають як пасажири на корабель, на повному морю обеззброюють залогу і поступають так, як і колись. Є це дуже тяжке підприємство, бо по морю весь час плавають поліційні й військові легкі пароплави, які винищують піратів. Помимо цього ще й тепер дуже часто можна вичитати в часописах про ріжні напади китайських піратів. Більша небезпека навчила їх лиш кращої підготовки, більшої обережности і незвичайної карности.

В Америці в більших містах буває по кілька злодійських банд. Їх переслідує поліція, але ще завзятіше вони переслідують себе взаїмно, щоби одна другій не робила конкуренції. Трапляється, що такі банди зводять справжні бої між собою на вулицях міста, сіючи переполох серед мирного населення. Дуже тяжко приходиться там і окремим злодіям, які не належать до зорґанізованих банд. Вистарчить поліції оголосити, що якогось такого бандита пошукує, як зараз дістає від зорґанізованих банд відомости, де можна пошукуваного злодія найти. Провідники таких банд є звичайно добрими злодійськими політиками і роблять свої вломи й напади пляново, щоби занадто не напружувати відносин у свойому районі, бо це зробило би їх напади неможливими.

В Европі промишлають злодії і ошуканці більше поодиноко, або маленькими ґрупками по кілька осіб. Прм. у Варшаві часто трапляється, що якийсь багатший купець, чи промисловець, купив собі каменицю. Потім виявляється, що він впав жертвою злодіїв-ошуканців, які продали йому чужу каменицю. Це, так би мовити, люде легкої роскоші. Але є людці, які задовольняються лиш легким хлібом. Прм. в Берліні вийшов наказ, щоби нищити щурів. Зараз найшовся чоловічок, що ходив по домах і продавав всього по півтора марки труткy на щурі. А потім виявилось, що замісць трутки купували люде зафарбовану пшеницю.

На особливий помисл впав один батько з сином у Німеччині. Ото йде собі синок по вулиці і переходить біля якогось пса. Нараз синок хапається за ногу й починає кричати. Надїзджає авто, з нього виходить нібито лікар, перевязує хлопцеві ногу, потім батько з сином йде за псом до його господаря і каже для святого спокою заплатити собі за те, що нібито пес покусав хлопця. Повторяіося це кілька разів у ріжних сусідніх місцевостях. Аж натрапили ошуканці на пса справжнього лікаря. Прийшли до нього, а лікар казав розвинути ногу і, звичайно, відкрив ошуканство. Скінчився легкий хліб на волі, а почався ласкавий хліб за кратами.

# ВІДДІЛ ПРАВНОЇ ПОРАДИ.

**Веде посол В. Целевич.**

ЗАМІТКА: У цьому відділі будемо давати відповіди на запити кожного передплатника „Свободи“. Листовну відповідь одержить лише той передплатник, що пришле почтовий значок за 25 сотиків.

## Права української мови в самоуправних установах.

Права української мови в самоуправних установах, себто в громадській, повітовій і воєвідській самоуправі, управильнює закон з 31. липня 1924 р. (В. з. ч. 73 поз. 724) і виконавчий розпорядок Ради Міністрів до того закону з 24. вересня 1924 р. (В. з. ч. 85, поз. 820).

Українська мова має невеликі права в самоуправних установах лише на просторі львівського, тернопільського, станиславівського, волинського й поліського воєвідства. На тій частині Лемківщини, що належить до краківського воєвідства, на Холмщині й Підляші українська мова не має ніяких прав.

1. Права українських сторін.

Всі самоуправні власти і їх заведення (громадські ради, громадські уряди, управи), повітові ради й повітові виділи, повітові соймики і їх виділи, воєвідські виділи, громадські, повітові й воєвідські заведення і підприємства, як школи, шпиталі, дорогові уряди, заряд водопроводів і т. п.) мусять приймати письменні подання та устні заяви від українців в українській мові. Зокрема не вільно вичисленим самоуправним установам, коли українці говорять в тих установах по українськи, заслонюватися тим, що даний урядовець, чи громадський достойник не розуміє української нови.

2. В якій мові має відповідати самоуправна установа?

На письма, прохання й відклики внесені в українській мові, мусять самоуправні установи, а саме маґістрати міст, повітові й воєвідські виділи та їх заведення відповідати в двох мовах — в польській і українській. На просторі поліського й волинського воєвідства відповідають вичислені самоуправні установи побіч польської в українській мові тільки в тому випадку, коли при кінці письма поставлено формальне домагання, щоби відповідь була також в українській мові.

Громадська самоуправа мусить відповідати на українські подання лише і виключно в українській мові.

Маґістрати міст, що не підлягають повітовій самоуправі, є обовязані відповідати на українські письма в українській мові тільки в тому випадку, коли міська рада рішить признати права українській мові.

3. Наради самоуправи.

В нарадах громадських рад, так сільських як міських, повітових соймиків і воєвідських виділів можна уживати побіч польської також української мови.

Протоколи засідань сільських і міських громадських рад, повітової і воєвідської самоуправи можуть бути ведені побіч польської мови в українській мові, однак лише на основі ухвали ради чи соймику.

4. Оповістки й написи.

Оповістки й написи можуть бути на основі ухвали громадської ради чи соймику виготовлені в двох мовах: польській і українській, причому на першому місці має бути польська мова. На основі тих постанов всі громадські оповістки, чи то про вибори, чи про податки, чи в іншій справі, можуть бути, коли це ухвалить громадська рада, видані також в українській мові. Таксамо повинні мати побіч польських написів українські написи таблиці на громадських урядах, дороговкази, ріжні письменні стороги і т. п.

Такі права має українська мова в самоуправних установах на просторі пятьох воєвідств. Радні української народности повинні подбати про це, щоби українська мова в самоуправі мала бодай такі права, як я представив. В справі протоколів засідань, оповісток і написів в українській мові, українські громадські радні повинні подбати, щоби громадські ради винесли відповідні ухвали. Хто не боронить прав української мови, цей наносить шкоду українській справі і такої людини не можна уважати українським громадянином.

——o——

# По широкому світі.

В СПРАВІ ВОЄННИХ ВІДШКОДОВАНЬ відбулася в днях від 4—10 ц. м. друга і мабуть остання конференція інтересованих держав. Франція була перед конференцією дуже занепокоєна, що Німеччина пре до нової ревізії своїх репараційних зобовязань. Таких ревізій було вже кілька і кожда зменшувала значно міліярдові цифри німецьких воєнних відшкодовань. Крім того Німеччина хоче усунути можливість всяких примусових засобів на випадок, якби вони занедбували свої зобовязання. Тому Франція зажадала на конференції запоруки, що буде діставати правильно своє відшкодовання. Положення німецьких представників було дуже скрутне, але остаточно осталось при постановах пляну Юнґа. Представники інтересованих держав управильнили справу мораторії й визначили речинець сплат на 15-го кождого місяця. Справу ґарантії управильнено на основі пляну Юнґа. Міжнародній банк, створений при допомозі двох німецьких банків, мавби свій осідок в Базилеї (Швайцарія) і буде вільний від податків.

СОЮЗ НАРОДІВ почав радити 13. ц. м. в Женеві. Рада Союзу має поладнати низку міжнародних справ, між іншим жидівсько-арабський спір за „стіну плачу“ в Єрусалимі, воєнні відшкодовання держав, що повстали на східних землях давної Австрії, а вкінци претенсії німецької національної меншости в Польщі і польської в Німеччині. Мають також узгіднити мирові постанови Союзу Народів з пактом Кельоґа, щоби поодинокі держави не могли розпочинати війни, нехтуючи мирові постанови інших держав. Як учить найновійша історія, ці постанови не мають майже ніякого практичного значіння.

БІЛЬШОВИКИ КОНФІСКУЮТЬ ДЗВОНИ. Більшовицький уряд приготовив розпорядок про конфіскату церковних дзвонів у цілій державі. На думку більшовиків дзвони є символом клерикалізму та протиреволюції. При помочи дзвонів вороги революції часто скликали нарід до боротьби і повстань проти радянської влади. Крім того дзвони непотрібні ще й тому, що вони перериваюіь сон і не дають робітникам спочивати. Обчисляють, що конфіската дзвонів принесе радянській владі 30 міліонів рублів золотом. Покликуються також на приклад Петра Великого, що приказав конфіскувати дзвони й відливати з них гармати.

Якщо цей розпорядок радянського уряду ввійде в життя, можна собі уявити, яке обурення викличе він серед віруючого населення.

СПРАВА БЕСІДОВСЬКОГО.

В Москві відбувся минулого тижня позаочний процес Бесідовського, бувшого урядовця радянського посольства в Парижі. Більшовицька влада закинула йому спроневірення 15.270 долярів. Свідок Ройзенман зізнав, що Бесідовський в розмові з ним не міг сказати, де поділись з каси 15 тисяч долярів і вимовляючись болем голови, просив відложити розмову на другий день. Другого дня Бесідовський явився у кімнаті радянського посольства під охороною французької поліції забрав жінку і покинув посольство на завжди. Ройзенман каже, що всі поголоски про втечу Бесідовського через паркани є неправдиві, бо Бесідовський не мав ніяких перешкод в утечі і міг покинути посольство зовсім спокійно. Інші свідки зізнали, що Бесідовський мав у Парижі розгульно, витрачуючи суми грошей, які перевисшали його платню.

Революційний трибунал засудив Бесідовського позаочно за спроневірення грошей на 10 літ вязниці. Справу державної зради вилучили покищо з обвинувачення і в цій справі ведеться дальше слідство.

Тимчасом Бесідовський, зірвавши раз на все з більшовиками, оголошує в заграничних ґазетах ріжні тайни більшовицької політики. Скільки в цьому правди, а скільки видумок, годі знати.

---

**Багата преса є ознакою культурного народу, а багацтво преси творять її передплатники.**

---

Wyciąg z protokołu spólnego z dnia 8/I. 1930 r. Sąd okręgowy Wydział karny VI. 1. we Lwowie w sprawie Pr. 6/30 na posiedzeniu niejawnem w dniu 8 stycznia 1930 r. po wysłuchaniu zdania Prokuratora okregowego postanawia: a) zatwierdzić po myśli przepisu z art. 76 rozp. P. R. P. z dnia 10 maja 1927 r. DZURZP. poz. 398 dokonane dnia 3 stycznia 1930 r. przez Starostwo Grodzkie we Lwowie zajęcie czasopisma „Swoboda“ Nr. 1 z dnia 5. stycznia 1930 r. z powodu, artykułu pt. „Ternystyj szlach od słów „Chto ne znaje pro“ do słów: „szczo cę maje oznaczaty“ zawierającego znamiona występku z. § 300 uk. b) zakazać po myśli przepisu z art. 77 cytowanego rozporządzenia rozpowszechnia powyższego druku. Zarazem wydaje się odpowiedzialnemu redaktorowi tego czasopisma nakaz, by orzeczenie niniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie pod rygorem następstw przewidzianych w art. 60 tegoż rozporządzenia. Przewodniczący W. Mayer wr., Protokolant E. Hopeen wr. Za zgodność: Müller, st. sekr.

# З життя природи.

**Боротьба морських великанів.**

Морськими великанами ми привикли називати великі пароплави, які будує людська рука для особового й товарового руху по океанах, або для взаїмного нищення підчас війни. Але в океанах живуть живі сотворіння, які є справжніми морськими великанами і саме одну боротьбу таких великанів описує одна німецька газета.

Боровся на життя і смерть величезний кит з пилами. Кит це не риба, а звір полідний до

риби, що живе в морі. Як відомо, всі риби виводяться з ікри, а кит родиться і ссе молоко з грудей самиці, так як всі звірята на землі. Що то за звір, досить сказати, що він виростає до 20 метрів довжини. Пила це справжня морська риба, яка виростає також до кілька метрів довжини, має на переді довгий дзьоб, який називають пилою і від нього цілу ту рибу називають пилою. Пила є страшно кровожадна і є найбільшим ворогом кита.

Одного разу норвежські рибаки побачили недалеко берега величезного кита, що повною силою плив до берега. Здалека було чути великий шум води за китом. Щойно згодом побачили рибаки, як за китом гналося до 20 пил. Кит (а була це самиця) приплив на мілину, там у смертному страху породив мале і почав утікати в іншому напрямі. Китиня повинно було звернути увагу пил від втікаючого кати. Але пили не спинилися, а пігнали за ним дальше.

Вкінці дігнали втікача. Обскочили його зі всіх сторін, повідрізували йому перше передні плавці, потім хвіст — найбільшу оборонну силу кита, а потім пошматували його на кусні. Вода навколо зачервоніла від крови, а по верху пливали величезні кусні порізаного кита.

Мале китиня, яке вродилося неживим, забрали рибаки і віддали до природничо-історічного музею.

## НОВИНКИ.

**— Нова громада в Яворівщині.** Розпорядком міністерства внутрішних справ вилучено часть ґрунтових і будівельних парцель із сільської громади Бонів та громади Порудно, пов. Яворів і утворено з них сільську громаду під назвою „Шутова".

**— Еміграція до Канади.** Канадійський уряд, рішив, що в 1930 р. число іміґрантів рільників з Европи буде зменшене на 25 прц. (четвертину). Одначе особи, що мають в Канаді родину, яка має достаточні засоби, щоб дати їм утримання, мають право вїзду до Канади.

**— Залізниці в Гуцульщині.** Міністерство шляхів рішило вибудувати пять вузкошляхових залізничих ліній у східній Гуцульщині для вжитку дирекції державних лісів. Одна лінія піде з Кут до Клюзи Рудівської, довга коло 80 км., друга від Білого Черемоша до жерел потока Пробіжна, довга 15 км., третя від Букуту до уїстя Дземброни; інші відтинки менші. Довжина всіх ліній буде виносити коло 120 км.

**— Старинний звір.** Підчас висушування торфовища коло Мазовецької Рави, викопали кістяк тура, що походить сперед 5 тисяч літ. Його перевезли до варшавського зоольоґічного музею. Є це одинокий в Европі кістяк цього звіра, найдений в цілости.

**— Страшний злочин сельроба.** В селі Нетерпимцях, пов. Зборів, жив Гаврило Тарас, що ще перед війною здезертирував з війська до Росії та вернувся по війні завзятим комуністом чи там сельробом. Оженився зі своєю братовою, що мала вже трьох малолітних синів. Незабаром почав над нею страшно знущатися; бив її так, що вона по ночах під плотом ночувала. Аж 3. грудня пізним вечером позакривав вікна, добув з ліжка дубельтівку і змірився до жінки. Вона цілувала його по руках і ногах, щоб дарував їй життя, діти плакали, бо мав ще двоє власних дітей, але звір у людському тілі застрілив невинну жінку, а сам взяв бохонець хліба і побіг до свого шваґра Мих. Лукомського, де ночував найстарший пасерб, щоб і його застрілити. Однак шваґер видер йому рушницю з рук і убийник утік, аж 5. грудня арештували його в Зборові. В селі знаний був з того, що все висмівався з релігії та церкви. **Е. П.**

**— Сільський дурисвіт.** Тільки страшна темнота сільського народу позволяла дурисвітови Василеви Демчукови, родом з Буковини, бушувати кілька літ по селах Сх. Галичини й ошукати кільканадцять людей на ріжні грошеві суми в загальній висоті 7 тисяч золотих. Мандрував від села до села, від міста до міста і представлявся під ріжними назвами за лікаря, що вміє виличити з кождої, хочби найтяжшої хороби. Був якийсь час при циганах і навчився ріжних штучок. Звичайно казав дати собі яйце, в якім робив незамітно дірку і вкладав до середини клаптик чорної вати, яку носив при собі. Опісля показував чорне яйце хорому ,мовлячи, що там власне сидить хороба. Але щоби вигнати її з хорого, треба було гроший, переважно долярів, які завивав в папір і зашивав хорому до сорочки. Заглянути до них не позволяв скорше, як за тиждень. Розуміється, що ошуканець зашивав тільки папір, а гроші ховав спритно до своєї кишені. Так ошукав людей в 29 місцевостях, але багато пошкодованих зі стиду не зголосило своїх претенсій. Раз зловили його в Миколаеві, але він утік. Другий раз зловили в Угнові і відставили до Львова, де недавно станув перед карним судом. Дістав 4 роки тяжкої вязниці. За давнійші обманства він відсидів у Чорткові 6 місяців, а в Бережанах півтора року вязниці.

**— Вибух ґранати в Тернополі.** На поли військових вправ у Тернополі підчас науки в киданню ручними ґранатами одна ґраната вибухла за скоро і поранила тяжко трьох офіцирів та одного серржанта. Лікарі не мають надії втримати їх при життю.

**— Самовбивство шкільного інспектора.** В Борщеві застрілився вислужений інспектор народніх шкіл Каз. Добровольський. Причиною була знеохота до життя.

**— На могили своїх синів.** Міністерство війни північно-американських Злуч. Держав оголосило, що мати вояків, які впали в світовій війні, можуть виїхати на державний кошт до Европи, щоби відвідати могили своїх синів у Франції та Бельгії. До виїзду зголосилося 6,730 матерей. Кошти подорож будуть виносити 800 долярів від особи.

**— Виняті спід прав.** Почтові службовці в Харкові рішили не обслугувати священиків і бойкотувати їх всюди. Вони зажадали від радянської влади, щоби заборонила духовенству пересилати почтою релігійні книжки та переписуватись, телеграфувати й телефонувати в релігійних справах.

**— Велика амнестія.** З приводу женячки італійського королевича з бельгійською княжною, італійський король оголосив амнестію для 40 тисяч вязнів. Наслідком скорочення кари коло 6 тисячів вязнів випущено на волю.

## ДОПИСИ.

НАДІТИЧІ ПОВ. ЖИДАЧІВ. **Мандрівка громадського буджету. Повітовий виділ накинув громаді власновільно багато позицій в буджеті на рік 1929/30. Громадська рада не погодилася на самоволю виділу і незатверджений буджет чотири рази мандрував до виділу і назад. Нарешті виділ буджет затвердив. Кінцеві суми в прибутках і видатках ніби годилися, але в середині буджету змінено багато цифр таким чином, що перед одноциферним числом дописано додаткові цифри, або в середині більшого числа змінено песедню цифру. За те, що громадська рада не затверджувала буджету по баганню виділу, наложено на війта кару 50 зл. а потім 100 зл. Щоби припинити мандрівку буджету, громадська рада внесла протест до воєвідства. На вислід справи ждала 6 місяців. В міжчасі прийшла платність буджетових належитостей по думці виділу. Громадська рада загрозила громадському урядови карно-судовою відповідальністю за виплати незатверджені громадською радою. Минав речинець і в міру того виділ мяк, опускаючи 100 зол., 200 зол. Громадський уряд став на становищі громадської ради. Нарешті по шести місяцях повітовий виділ, що строго перестерігає законности, приняв буджетові належитости по думці громадської ради. Навіть не приняв 5 зол. на „льотніцтво", з якої то суми зроблено було перед тим дописком на переді цифри суму 25 зол., але зазначив, що надіне рукавички і дасть собі раду з такою громадою і громадською радою. Буджетового формуляра громаді не звернено, бо він за 6 місяців не міг заїхати з Жидачева до Станиславова. Радні Надітич не бояться погроз, ні навіть розвязання ради і не дадуть собі відбирати прав бережених законами. Важнійше всяких страхів для радних є дороге майно громади.**

——o——

## Кіно на послуги нашій кооперації.

З початком нового року розпочинає свою діяльність новозаснована кооператива „Український кооперативний кіно-театр" в Луцьку на Волині. Має вона ширити за допомогою фільму кооперативні ідеї і сільсько-господарські знання серед нашого селянства.

Новозаснована кооператива свідома трудношів, які стоять на її дорозі, і тому на початок хоче набути можливу скількість фільмів кооперативно-виховуючого і наукового змісту і заклясти у себе випозичальню тих фільмів для висвітлювання їх в місцевостях, де вже є готові кінові салі, які можна найняти на окремі сеанси. Опісля має урухомити мандрівний кіно-театр для висвітлювання фільмів на селах підчас загальних зборів, рефератів і т. п.

Намічену ціль можна осягнути лише при співучасти наших кооперативних, просвітніх та інших організацій, що повинні вписатися в члени кооперативи „Український кооперативний кіно-театр", підтримуючи її морально і матеріяльно. До такої співучасти Дирекція кооперативи кличе наші установи і організації. Членами можуть бути також поодинокі особи. Вписове виносить 4 зол., один уділ 20 зол. Гроші висилати на рахунок кооперативи до Українбанку в Луцьку, вул. Ягайлонська 93, а за всіми інформаціями звертатись на адресу: Луцьк на Волині, вул. Костюшки 34. До дирекції належать: Льонгін Кобилянський, Демид Олександрович і Сергій Вишнівський.

——o——

## Ціни у Львові.

ХУДОБА На центральній торговиці плачено за 1 кг. живої ваги: воли 1·45—150, бугаї 1·25—1·35, корови 1·40—160, ялівник 1·40—160, телята 1·30—170.

**Збіже.** Пшениця двірська 39, селянська 36, жито 24 ячмінь 21·50, кукурудза 26, овес 21·50, гречка 26, просо 28, сочевиця 70, фасоля 80. сіно 9—12, околоти 10—12.

ГРОШІ. Доляр амер. 8·87, канад. 8·80, чеська корона 0·26, австр. шілінґ 0·25, рум лей 0·05, фр. франк 0·34, ф. штерл. 43·50, червонець 17·50.

## ОГОЛОШЕННЯ.





Видає С-ка „Діло", зар. стов. з обмеж. пор. — За редакцію відповідає Ол. Кузьма. — З друкарні Вид. Спілки „Діло". Львів. Ринок ч. 10.